

čitateljima uvid u ovo važno pitanje. Iz svih priloga izvire jasna poruka: ne generalizirajmo zlodjela pojedinih terorista koji se služe islamskim usklikima pri ubijanju nevinih i zanimajmo se za autentičnu vjeru, stanje i potrebe većine muslimana koji ne žele biti opasnost za kršćane i druge sugrađane. Riječ „islamofobija“ prvi puta sam čuo u svibnju 1993. kada sam sudjelovao na jednoj međureligijskoj konferenciji u Švedskoj. Domaći organizatori i podupiratelji povjerenja među sljedbenicima različitih religija podijelili su sudionicima bedževe s natpisom: „Sa Švedskom, protiv rasizma!“ Ovaj zbornik je vrijedna podrška međureligijskom razumijevanju i djelovanju kod nas. Bit će posebno koristan predavačima religija i studentima naših teoloških učilišta te pobornicima pluralnog građanskog društva.

Mato Zovkić

ŽIVOT ZA CRKVU I ZNANOST

Mato ZOVKIĆ, *Iskustvo svećeničkog poziva u Bosni od 1963. do 2013. godine*. Sarajevo: KBF; Zagreb: Glas Koncila, 2014., 354 str.

Knjiga ima 14 poglavlja i obrađuje životni put prof. Mate Zovkića od odlaska u sjemenište (današnji peti razred) 1949. godine do „Ususret osobnom eshato-

nu“ 2013.

U prvom poglavlju obrađuje: *Vrhbosanska nadbiskupija u vrijeme komunističke vlasti 1945.-1990.* u kojem daje povijesni pregled, govori o školovanju svećeničkih kandidata, o svećenicima koji su zatvarani, špijunirani, ucjenjivani, o svećeničkom udruženju „Dobri pastir“ i drugom. Ovo poglavlje završava osvrtom na prve demokratske izbore 1990. i referendumom o osamostaljenju BiH 1992. Citira i pismo nadbiskupa Vinka Puljića vjernicima da iziđu na referendum i glasaju za samostalnu BiH: „Na referendumu odlučujemo o dobru svojih sunarodnjaka te o Bosni i Hercegovini kao svojoj domovini.“

Dalje prof. Zovkić govori o kapelanskoj službi u Travniku i Zenici, te o župnikovanju u Sarajevu 1965.-1969., o svojem postdiplomskom studiju u Zagrebu i Rimu.

Odgojiteljski rad kao rektora Vrhbosanske bogoslovije (1976.-1983.) za prof. Zovkića bio je naporan. Dapače tvrdi: „Šest rektorskih godina bile su najteže u mojem svećeničkom služenju jer su mi pokazale moje neznanje i granice, ali i pomogle da ustanovim kako se Bog služi mojim nedostatnim sposobnostima da kandidate vodi prema duhovnom sazrijevanju.“ Na kraju rektorske službe, svjestan delikatnosti posla, očituje poniznost i moli za „oproštenje one koji misle da sam

ih ošteti ili nepravедno prema njima postupio unatoč subjektivno dobroj volji. Bilo je teško, ali duhovno obogaćujuće.“

Opisuje i svoj profesorski rad na Vrhbosanskoj teologiji od 1972. do mirovine. Taj mu je rad bio drag, kao i sav znanstveni rad, uostalom ne bi toliko napisao. Za znanstvenike će biti posebno korisno i intrigirajuće poglavlje *Teološko istraživanje i pisanje*. Prof. Zovkić je sebe od rana vidio kao znanstvenika i intelektualca, prije svega u Crkvi. Govori o tome kako su nastajali njegovi članci i knjige, kako je rado pisao priloge u zbornicima prigodom jubileja kolega teologa odajući im time poštovanje i zahvalnost za rad na teološkom polju. Njih sve i navodi s naslovima i drugim bibliografskim podacima. Tu se može razvidjeti Zovkićev pogled na egzegezu i njegov pristup svetopisamskim tekstovima.

Prof. Zovkić kao rijetko tko ima snage i vjere opisivati kraj života i razmišljanje o susretu sa smrću. Iako revni svećenik i iskusni profesor, iskreno veli: „Od roditelja vjernikâ naučio sam ne bojati se smrti“, i dodaje: „Od njih sam naučio gledati osobnu smrt kao prirodni završetak čovjekova proputovanja na zemlji.“

Puno imena se spominje pa je za sve samim time knjiga zanimljiva a dodatna zanimljivost je i kako su pojedine osobe „obrađene“. Posebno su izazovni opisi

službe generalnog vikara i dugogodišnjeg člana Ordinarijata jer su mnogi akteri živi. Također su intrigantni opisi četvorice sарајevskih nadbiskupa u 13. poglavlju.

Prof. Zovkić ima dara za lijepo pripovijedanje, stoga se rad čita lagano i ne ostavlja se lako. Ima i brojnih „bombona“, kako on sam voli kazati: „Rodbina i župljani neće ti vjerovati da si svećenik ako ne bude svećane mlade mise“; „Jer nećeš biti franjevac, nikad od tebe pravog paroka“; „Ljudi su važniji od knjiga!“; bogoslovija „ne može biti debatni klub i hotel s besplatnim smještajem“ itd.

Odlika su autorova stila detalji i svi podaci; tako znamo kad je, u kojoj knjižari i kojeg datuma kupio neku knjigu, znamo tko je fotokopirao, tko ga je vozio negdje itd. (9 pogl.).

Upitno je li prikladno objavljivati imena i neke druge detalje oko kandidata za biskupe za koje je bio pitan. Nije sasvim jasno zašto je u ovu knjigu umetnut dodatak sa svjedočanstvom vlč. Ivice Kuprešaka, koje je po sebi vrijedno.

Jedna od odlika prof. Zovkića je ljubav prema Crkvi i prema znanosti. Iz rukopisa se vidi kako je prof. Zovkić veliki radnik koji je prihvaćao i radio puno poslova i koje nije morao. Samo lijeni ljudi misle da je talent dovoljan za ozbiljne rezultate, talent je najviše 20% a sve ostalo je samo rad.

Ovi svojevrsni memoari, iako nisu morali biti, opskrbljeni su i kritičkim aparatom. Uvjeren sam da će se čitati sa zanimanjem kao što sam ih i ja pročitao sa zanimanjem i zadovoljstvom. Vrijedni su zbog dokumentarne vrijednosti, zbog važnog svjedočenja jednog od uglednih aktera naše crkvene, nadbiskupijske i društvene scene. Zasiurno će izazvati dosta diskusija, vjerojatno više usmenih nego pisanih.

I nakon čitanja ove knjige, bez obzira na moguće različite poglede na autora i ovu knjigu, može se konstatirati da je prof. Zovkić mogao predavati na bilo kojem svjetskom sveučilištu. Kad se sve sumira, onda se može kazati: Daj Bože, da ima više svećenika, crkvenih a i ljudi uopće kao što je prof. Zovkić.

Franjo Topić

NA PUTU HUMANIZACIJE

Enzo BIANCHI, *Le tentazioni di Gesu Cristo*. San Paolo: Milano, 2012., 57 str.

Kušnja Isusa Krista knjižica je duhovne naravi. Unatoč kratkoći, a možda upravo zbog nje, ona otvara neizmjeran prostor duhovnom promišljanju i refleksiji. No, ne zbog kratkoće, nego zbog sadržaja koji donosi.

Osvrćući se na evanđeoske

retke, autor nam donosi teološko-egzistencijalno promišljanje o kušnjama kojima je Isus bio kušan na samom početku svojega javnog djelovanja, nakon krštenja u Jordanu. Povezujući tu Isusovu kušnju s kušnjom Izraela, izabranog Božjeg naroda, autor promišlja o našoj svakidašnjoj kušnji na putu postanka boljim čovjekom, možda bi točniji izraz bio čovjekom u punini. Kako to autor na samom početku donosi: „Na putu humanizacije, postajanja čovjekom u potpunosti, upravo jer je slobodan, čovjek se nalazi u vlasti kušnje. Upoznaje napasti. Kako bi se humanizirao, mora se odreći snova i iluzije o svemoći te u prostoru slobode naučiti umijeće otpora, i biti svjestan da je izazov, kušnja, egzistencijalno iskustvo slobode. Bez kušnje nema slobode!“ (str. 7).

Ističući kako biblijska izvješća ne pretendiraju biti znanstvena otkrića, nego su duboke antropološke istine o čovjeku, autor podcrtava da ono što tamo pronalazimo nije toliko životno iskustvo nekoga tamo i u ono vrijeme, nego poruka koja je upućena svim ljudima, ljudskom rodu u cjelini. Na toj liniji kušnja Božjeg naroda, Izraelov četrdesetogodišnji put kroz pustinju, i nadasve kušnja Isusa u pustinji, sve su to kušnje koje prolaze pojedinci, vjernici i cijela Crkva na njihovu putu ka kraljevstvu Božjem. Ako imamo na umu da kraljevstvo Božje nije